

Формування передумов ринкового господарства в період становлення національних держав

1. **Епоха первісного нагромадження капіталу і її економічні наслідки.**
2. **Меркантилізм як економічна політика держави і перша школа економічної теорії.**

Характеристика соціально-економічного розвитку країн Західної Європи XVI-першої половини XVII ст.

- 1. Розвиток простого товарного господарства;**
- 2. Поглиблення процесів внутрішньогалузевого і міжгалузевого поділу праці, розширення товарно-грошових відносин;**
- 3. Розвиток товарообміну і формування національних ринків;**

- 4. Формування на основі великих географічних відкриттів колоніальної системи і світового ринку;**
- 5. Зародження мануфактурного виробництва;**
- 6. Розвиток науки і техніки;**
- 7. Зміцнення національної державності;**
- 8. Зміна економічних поглядів під впливом реформування релігії.**

Первісне нагромадження капіталу

Епоха, в рамках якої відбувся процес відокремлення дрібних виробників від засобів виробництва і перетворення їх у найману робочу силу, а також сформувалася велика власність підприємців.

Шляхи формування найманої робочої сили

1. **Насильницьке позбавлення
общинних і селянських земель:**
  - система «обгороджування»
(Англія);
  - «Очищення» маєтків
(Шотландія);
2. **Розпуск феодальних дружин;**
3. **Розорення селянських
господарств і ремісників.**

Джерела первісного нагромадження капіталу

- 1. Накопичене грошове багатство торговців і лихварів;**
- 2. Система колоніальних грабежів;
Колоніальна торгівля;**
- 3. Торгівля рабами;**
- 4. Державні позики;**
- 5. Торгові війни (каперство);**
- 6. Система протекціонізму.**

Мануфактура - підприємство, засноване на поділі праці, ручної ремісничої техніці і найманої робочої сили.

Шляхи виникнення мануфактури.

Об'єднання під владою підприємця кількох ремісників однієї і тієї ж спеціальності, кожен з яких виконував безперервно одну і ту ж операцію (органічна мануфактура) - виробництво голок.

Об'єднання під владою підприємця окремих самостійних ремісників різнорідних спеціальностей, які послідовно беруть участь у виготовленні готового продукту (гетерогенна мануфактура) – виробництво карет, годинників.

Форми мануфактури

1. **Розсіяна** - підприємець купує і продає продукти самостійних ремісників, забезпечуючи їх сировиною і знаряддями виробництва.
2. **Централізована** - наймані працівники об'єднуються в одній майстерні.
3. **Змішана** - поєднання виконання окремих операцій в централізованій майстерні і вдома.

Значення мануфактури

1. **За рахунок детального поділу праці, спеціалізації та кооперації мануфактура сприяла зростанню продуктивності праці.**
2. **Розчленування процесу виробництва на найпростіші операції і диференціація робочих інструментів підготувало умови для застосування машин.**
3. **Зосередження на виконанні окремих операцій вело до зростання кваліфікації робітників.**

Соціально-економічні наслідки епохи первісного нагромадження капіталу

- **Розкладання феодальних відносин;**
- **Становлення основних ознак ринкового господарства;**
- **Затвердження підприємницької ідеології в державній політиці і повсякденній діяльності.**

2. Меркантилізм як економічна політика держави і перша школа економічної теорії

Меркантилізм – «mercante» (торговець, купець)

**"Легкі гроші -
найгірше покарання,
ніж важкі війни », -
цар Крез.**

Меркантилізм як економічна політика держави - це політика, спрямована на нагромадження в країні грошового багатства.

Головні риси меркантилізму:

- 1. Гроші розглядаються як абсолютна форма багатства, при цьому приватне і національне багатство не розрізняються;**
- 2. Предметом дослідження виступає виключно сфера обігу;**
- 3. Нагромадження багатства відбувається у формі прибутку від зовнішньої торгівлі.**

Світоглядні принципи меркантилістської теорії

- Золото і скарби будь-якого роду як вираз суті багатства;
- Регулювання зовнішньої торгівлі з метою забезпечення припливу в країну золота і срібла;
- Підтримка промисловості шляхом імпорту дешевої сировини;
- Протекціоністські тарифи на імпортовані промислові товари.

- **Стимулювання експорту, особливо готової продукції;**
- **Зростання населення для підтримки низького рівня заробітної плати.**

Історичні етапи

- **Ранній меркантилізм** (монетарна система) - теорія грошового балансу - кінець XV - XVI ст.
- **Пізній меркантилізм** (мануфактурна система) - теорія торгового балансу - XVII ст.

XIV – XV ст. – «нестача грошей»

У Європі до 1500 року було близько 2 тис. тонн золота і 20 тис. тонн срібла, тобто на кожного жителя припадало 33 г золота і 333 г срібла

«Революція цін» - це інфляція, яка спостерігалася в Європі в XVI ст., Пов'язана з ввезенням з американського континенту великої кількості золота і срібла.

- 1. Державні чиновники здійснювали обов'язковий контроль за торговельними угодами, стягуючи з кожної угоди мито.**
- 2. Англійські та іноземні купці, в'їжджаючи в Англію, мали обміняти іноземні гроші на англійські.**
- 3. Закон «про витрачання» (1440г.): згідно з якими іноземні купці зобов'язані були витрачати всю свою виручку в Англії.**

Теорія грошового балансу:

Шляхи досягнення позитивного сальдо у зовнішній торгівлі:

1. Встановлення максимально високих цін на товари, що експортуються.
2. Всебічне обмеження імпорту товарів, особливо товарів розкоші.
3. Заборона на вивезення з країни золота і срібла.

Томас Мен (1571 – 1641)

**«Багатство Англії у зовнішній
торгівлі, або баланс нашої
зовнішньої торгівлі як регулятор
нашого багатства» (1624)**

Основні ідеї:

1. Спростував вигідність дотримання грошового балансу не тільки для торгових компаній, але і для країни в цілому;
2. Збільшення кількості грошей в країні може бути досягнуто не заборонаю їх вивезення, а активною зовнішньою торгівлею.
3. Вивезення грошей з Англії виправданий, тоді коли вони використовуються для посередницької діяльності;
4. «Надлишок грошей в Англії призводить до подорожчання англійських товарів»;

- 5. Сформулював доктрину торгового балансу як вихідний пункт кругообігу Д - Т - Д ';**
- 6. Способи збільшення прибутку:**
- а) посередницька торгівля;**
  - б) розвиток експортної промисловості, яка працює на вітчизняному або дешевій привізній сировині;**
  - в) зниження витрат:**
    - Обмеження заробітної плати найманих робітників;**
    - Зниження життєвого рівня народу в цілому;**
- «Як достаток і міць роблять народ порочним і непередбачливим, так злидні і нужда роблять його розумним і працьовитим».**